

Mulgi pidäsive jälle konverenssi!

Kaja Allilender
MKI juhatei

23. novembrel oli Tõrva gümnaasiumi saali kokku tullu üle 120 uvilise, et osa saia XI Mulgi konverensist.

Konverensi pääle saat oma ää sõna ja pallu tervisi esiki pääminister Jüri Ratas: „Ma tänä süämest Mulgi Kultuuri Instituuti, kes tüütep mulgi kultuuri ja murdekeele uurmise, allaoidmise ja edesiviimise ääs. Sedä tüüd tetäs omakasu püündmede ja sii om uskmede tähts! Mulgimaa om tõeste väige esierälük ja ilus kant. Oma ilusa luuduse ja ääde inimestege ei ole ta miust kah jälge jätmende müüdä minnu. Tõeste: „Om maid maailman tuhandit ja rahvit mitmit miljunit, üitsainus Mulgimaa!“

Aakirjandusest tei ettekande Tõrva oma tüdruk, nüidne Eesti Päevalehe aakirjanik ja kooliteje Ingrid Veidenberg. Kersti Lust Talna Ülikoolist kõnel ütest esierälükust asjast Eestimaal – mulke osturändamisest 19. aastesaa tõisel poolel. Sellest tullu kah pallu pahandust tõiste kohalige inimestege ja mõni alb ütelus mulke kohta eläp rahvasuun siamaani.

Dokturiraadige täädlaste Kesti Lust ja Taavi Pae Tartu Ülikoolist om aastidel 2010-2017 uurnu Mulgi nime tekkumise lugu. Sellest, kust mulgi omal nime om saanu, om na kirjuten mitu lugu, mes om ilmunu täoaaste aakirjan Keel ja Kirjandus. Kige lühembelt võis selle üte lausege kokku võtta sedäviisi: Mulk om sii, kes ost ärä tartumaalase talu. Nõnda et jah, mulke nimi om naabride, tartumaalaste pantu (loe manu lk 5).

Mulgimaalt om peri pallu täädäntu inimesi. Ja võip vist ütelde, et om esiki rasse ette kujute Eesti Vabariiki ilma mulkede. Kõrvan om üits kaart, mille om tennu kirjandusmuuseumi inimese 1938. aastel. Mõnest väärt mulgist, kes om täembes päeväs ärä unetet, kõnel konverensi pääl kirjamiis Heiki Raudla.

Tõrva vallavanemb Maido Ruusmann, kes om üits iistvedäjit Mulgi elämuskeskuse luumise man, and aru, kui kaugel asjage oldas – läbi om ehituskuntsivõistelus ja nüid om vaja projekti tegeme akate. Rahaküsimise

Tõrva kooli saal oli konverensipäeväl rahvast täüs. Edimesen rian iki uhkelt Mulgi röövin prägutse ja endise Mulgimaa omavalitsuste nõnamihe.

Mulgimaa Uhkuse Alli Laande ja Jaak Kõdar.

paper tule valmis tetä 31. jaanuaris 2018.

Nagu iki, kuulutedi konverensi pääl vällä kah Mulgimaa Uhkus 2017 ja uus MKI vanemb.

Mulgimaa Uhkus 2017 om Jaak Kõdar, kes om 11 aastet oma Nava talun Mulgi kultuuri pidu vedänu. Ja kik nii sääl püüne pääle tuudu tiatretüki om ollu mulke luu. Jaak Kõdar om kah kirjamiis, kes om vällä andan ulka raamatit.

Omalt puult tei Jaak Kõdar kah väärt kingituse Mulgi kultuuri instituudile – ta kink meile oma kirjutet

300 raamatut mede raamatukogu jaos.

Kigi konverensiliste ja esieränis tänävaastese mulke uhkuse ende üllätuses ast rahva ihen üles laulumiiis Erich Krieger, kes om Jaak Kõdare Talna-kodu naaber. Krieger laul kolm lugu, mes ta om kirjuten Jaak Kõdare salme pääle.

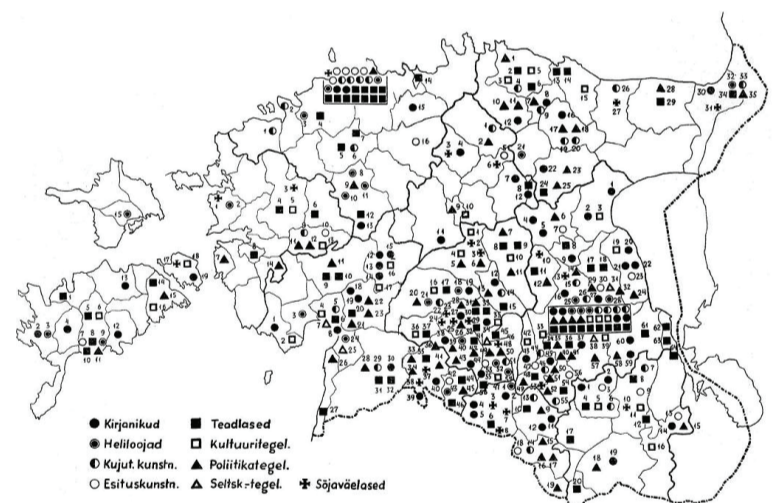
Pallu õnne ja raudköva tervist Sulle, Jaak, Mulgimaa Uhkus 2017!

Mulke vanembes sai joba üitskõrd sedä ammatit pidänu Peeter Rahnel, kellele and ammati üle eelmine vanemb, Tõrva vallavanemb Maido Ruusmann.

Mulgi konverenssi kõrraldep Mulgi kultuuri instituut ja sääl kõneldes mulkege seot elust ja olust. Konverenssi peetes Mulgimaa eri kanten üle aaste vaheldumisi Mulgi piduge. Mulgimaa Uhkuse auinda om vällä antu 2012. aastest inimesele, kes om ulka aiga ollu Mulgimaa vaimuperänduse oidai ja aviten edesi viia Mulgimaa elu.

2011. aastest valites Mulgi kultuuri instituudi osanige ulgast ütes aastes mulke vanemb, kes om instituudi iist vällä ja tiip ütten selle juhatejege otsussit. Pääle Peeter Rahneli ja Maido Ruusmanni om sedä ammatit pidänu Arvo Maling, Agu Kabrits, Erich Palm, Alar Karu ja Enn Mihailov.

Mulgi kiil: Kristi Ilves

Eesti kirjandusmuuseumi kaart 1938: Kust om peri mede kultuuriluun tähtsa inimese?

Uus mulke vanemb, Mulgi vallavanemb Peeter Rahnel ja senine mulke vanemb, Tõrva vallavanemb Maido Ruusmann.

Pildi: Neil Viskov

Uvvel aastel uutmuudu

Kristi Ilves
Toimendei

Eesti kodussekorraldus om nüid kogundi uutmuudu: uvve om valla, ammatimihe, inimeste kodutse aadressi, asja-aamine ja pallu muud. Ku vanal aastel tullive iki kirja viil vana aadressi järgi kah kohale ja endise vallamajade uutsive inimesi, sis uvvel aastel tulep uvve arjude.

Mulgimaa enditse kümne omavalitsuse asemel om nüid pallald kolm: Mulgi vald, Tõrva vald ja Villändi vald, millest suur jagu jääp välläpoole Mulgimaad. Kas uus miildip meile või ei, aga selle tulep arjude. Önnes om Mulgimaal iki vana tuttave nõnamihe kah võimu man – ju sis rahvas om nende tüüd nõndapallu innanu. Sii lasep luuta, et aastidege tekunu kombe, tore kokkusaamise ja ürgjatu ettevõtmise lääve edesi ja saave ek esiki raasike särtsu manu.

Omavalitsuste ütteminek pututep esiki mede lehte peris lähiksel. Seni oleme uvve lehenumbre viinu esmalt iki vallamajadese, a ku vallamaju om pallald kolm, sös nõndaviisi enämb ei saa. Sügüest saadik om mede lehte jaos kena alusse mitmen Mulgimaa poodin: Mõisaküla A ja On, Abja-Paluoja Konsumin, Karksi-Nuia Konsumin, Tõrviku kaubaallin, Kärstne A ja On, Mustla Konsumin, Paistu A ja On. Säält saave inimese Üitsainus Mulgimaad ilma rahate võtta ja lugede. Loodame, et edespidi saame oma alusse viil mõnda Mulgimaa puuti. A küsige iki mede lehte kah valla-, rahva- ja külämajadest.

Rahulikku pühädeaga ja ääd uut aastet!

Mulgimaa vallavanembe om kik mulgimiilse

Paigakõrralduse uvvendus om nüid läbi ja Mulgimaal om endise kümne asemel pallald kolm omavalitsust – Tõrva, Mulgi ja Villändi vald. Üitsainus Mulgimaa uur uute ek uvveste ammatise valitu vallavanembide käest, mes na Mulgi asjust arva- ve ja kudas aldusrevorm Mulgi asja aamist muudap.

Peeter Rahnel
Mulgi valla vallavanemb
Mulke vanemb

Mede vald, mille sissi jääve endise Abja, Alliste, Karksi vald ja Mõisaküla linn, kannap nime Mulgi vald. Sii nimi panep meile muduki kah suurembe kohustuse oida ja edesi viia mulgi kultuuri tervel Mulgimaal. Mulgi vald piap iki edesi seisma selle iist, et ettevõtetel oles siin ää olla ja na tahas siia tulla. Pallald mede ärielu tagasttõukamine annap kindlust, et Mulgimaal lääp äste.

Piame arvesteme sellege, et Mulgimaa ja Mulgi valla piiri ei lää ütte. Mulgi vallal om tähtis ülesanne anda nii mulkel ku tõistel täädust, et Mulgi vald ei ole sama mes Mulgimaa. Väike Emajõgi ja Raudna jõgi om väärt maamärgi Mulgimaa piiri pääl. Me piame leidma viil tõisi maamärke kah, mille järgi Mulgimaa piire näidate.

Mulke vanembe ammatit pia ma nüid joba tõist kõrda, a tüüd olli sis küländ ja om nüid kah. Päämine asi om mulke ja Mulgimaa iist egäl puul vällän olla. Muduki tulep sellen ammatin kah vaieluste man kik osapoole ärä kullele ja avite kesktiid otsi. 2018. aastel Mulgi pidu tulep kah 26. mail mede vallan Abjan.

Tahame tuvva Mulgi Kultuuri Instituudi kah Mulgi valda Kulla leerimajja. Tõrva valda luudav Mulgi külästuskeskus,

kus akates näitame mulke aalugu, kultuuri ja edesimineket, ei või tõiste Mulgimaa kante uugu maha võtta. Sedä esieränis nüid, ku kaits aaluulist Mulgimaa kihelkonda – Paistu ja Tarvastu om aldusrevormi käigun Villändi valla ala minnu. Loodame, et sedäviisi jääp tasakaal Mulgimaal püsime.

Alar Karu
Villändi valla vallavanemb

Villändi vald om peris suur – 1374 ruutkilumiitert. Vallan om nüid kokku 126 küla ja 4 alevikku. Jõulukuu akatusen elli mede vallan 13 956 inimest.

Ku Tõrva vald ja Mulgi vald om mõlembe terven tükin aaluulisel Mulgimaal, sis suur jagu mede vallast jääp välläpoole Mulgimaad. Mulgi ala om aaluuline Tarvastu kihelkond ja Paistu kihelkond. Villändi vallal om nagu mitu osariiki. Selleperäst tulep meil nende asju pääl raasike tõistmuudu kah vaadete. Egäl kandil mede suuren vallan om oma kultuur ja kombe, mede kohus om toete neid kikki. Kui om rahvalik pidu, sis kannap iki egä kant oma rahvarõõvit ja mia tõmba kah uhkusege oma Tarvastu Mulgi kuvve selgä. Peris kahju olli vaadete, et 2017. aastel 24. veebruari presidendi vastuvõtul es ole nätä üttegi Mulgi kuube.

Muduki toeteme kah Mulgi Kultuuri Instituuti edesi, a mitte terve valla järgi, vaid arvesteme sedä, kui pallu valla inimesi eläp Mulgimaal. Ku seni käisive instituudi kuunolekidel ja teive otsussit kigi kümne Mulgimaa omavalitsuse juhi, sis nüid om meid kolm. Miu arust tules sedä sööri laiembes tetä, võtta punti

näituses vallavolikogude esimihe ja kultuurikorraldeje.

Ma looda, et üitskõrd saap iki teos sii Mulgi külästuskeskuse luumise plaan Tõrva valda Sooglemäele, sedä me toeteme. Prilla käip vaielus selle üle, kunnottal piap oleme Mulgi Kultuuri Instituudi kontor. Päätähtis om sii, et ta oles Mulgimaal. Prilla om ta Tõrva ja ku külästuskeskus Valgamaal valmis saap, sis lääp ta sinna. Ku inimese tuleve instituudi konturise, sis piap sii oleme üits uhke ja ilus mulke vääriline kotus. Selles passip äste iluste kõrda tettu aaluuline Kulla leerimaja Mulgi vallan. Sii avites mulkel ennest ääst küllest näidate.

Väige tähtis om kigi mede tegemiste man mõtelde tulevigu pääl. Me võime panna oma rahvarõõva selgä, laulda ja tantsi, a piame kah mõtleme, kes tantsip pääl meid. Pallald mulgi keele õpmisest ei avite, om vaja, et noore oles uhke, et na om mulgi ja tahas edespidi kah Mulgimaa elu edesi viia. Me oleme liiga kõvaste kige vana küllen kinni, tähtis om aage ütte sammu astu, mitte maha jääi.

Mairo Ruusmann
Tõrva vallavanemb

Endise Põdrala, Elme ja Ummuli vald ja Tõrva linn ek vanaaigne Elme kihelkond om nüid kik üits Tõrva vald. Meil eläp ligi kuus ja puul tuhat inimest ja pindala om ligi 700 ruutkilumiitert.

Plaanev Mulgi elämuskeskus tulep just mede valda Ala küllä. Sii om mede valla ja terve Mulgimaa jaos tähtis asi. Kasu saave sellest kik, mõni kähkumb ja otsemp, tõne kant ildamb ja suurembe tiiruge. Meie oleme keskusele lähembel ja saame

muduki kigepäält kasu, näituses uusi tüükotussit ja rohkemb külälisi, a kasus tulep sii ettevõtmise kindlaste kigile kolmele Mulgimaa vallale.

Ku seni istseve Mulgi Kultuuri Instituudi üldkuunolekidel kigi kümne omavalitsuse nõnamihe, sös nüid om meid kolm. Önnes om nii kolm prilla kik mulgimiilse, a sii võib edespidi muutude. Selleperäst tulep sedä ringi laiembes tetä, võtta otsustejide sööri uusi inimesi manu. Juttu ja vaielust om muduki kolmekeste vähemb, a säalsaman om kah arvamisi ja äid mõttit vähemb.

Seni olli Mulgi Kultuuri Instituudi kontor kah meil Tõrva, aga me otsustime vallavanembidege ütenuku, et senis, ku elämuskeskus Sooglemäel valmis saap ja instituut sinna kolip, lääp ta Kulla leerimajja. Sedä iiskätt selleperäst, et sääl om nüid Mulgi vald ja Mulgi vallavanemb Peeter Rahnel om prilla kah mulke vanemb. Mulgi instituudi juhateje ja mulke vanemb piave ju kik sii aig kuuntüüd tegeme ja ku na om säalsaman lähiksen mõlembe, sis om sedä paremb tetä. Endise Elme vallamaja ruume, kus instituut seni olli, om meil nüid omal vaja

Mia näe, et mede Valgamaa mulke ulgan om mulgimiilsest järest rohkemb. Inimese tääve, et na om mulgi ja om selle üle uhke. Näituses om meil Riiska linnajon, kus eläp kolmandik Tõrva linna rahvast, akatu suuri kortermaju kõrda tegeme. Ja ilma egäsugutse sundmise või soovitemisete laseve ühistude suurde majade otsaseinä mulgimustrelises maali. Selle üle om mul väige ää miil ja ma usu, et kümme aastet tagasi ei oles siande asi kõne allagi tullu. Sii näitap, et mulgi endetäädmine kasvap siin jõudsaste.

Vallavanembidege ai juttu
Kristi Ilves

Mulgimaa Arenduskoda sai uvve juhatusese

MTÜ Mulgimaa Arenduskoda valis oma üldkuunolekul nelläs aastel uvve juhatusese, mes akas tüüle 1. detsembrel 2017. Juhatusen om ütessa liiget, egäst Mulgimaa omavalitsusest kolm: üits omavalitsuse, üits ettevõtjide ja üits mittetulundusühingide iist seisja.

Kuunolekut Kaarli rahvamajan juhata senine juhatusese esimiis, Villändi abivallavanemb Ene Saar, kes selle kuunolekuge lõpet MTÜ Mulgimaa Arenduskoda iistvedä-

mise. Tõrva vallavanemb Mairo Ruusmann üteli kigi liikmide nimel Saarele tänusõna selle iist, et ta om seni kulutenu väige pallu aiga LEADER-tegevusgrupi ääs. Temä iistvedämisege sai terve Mulgimaa neli aastet tagasi ütte LEADER-tegevusgruppi, ku Tarvastu vald ja kik Elme kihelkonna omavalitsuse astsive MTÜ Mulgimaa Arenduskoda liikmes.

Uvve juhatusese liikme om Mulgi vallast Peeter Rahnel (omavalitsus),

Dmitri Orav (MTÜ Karksi Turism ja Keskkond) ja Kaido-Allan Lainurm (Polli mõis OÜ); Villändi vallast Alar Karu (omavalitsus), Katrin Kivistik (MTÜ Holstre Pere Selts) ja Kadri Õmblus (OÜ Süsi SG); Tõrva vallast Mairo Ruusmann (omavalitsus), Indrek Valner (MTÜ Taagepera Külaselts) ja Andres Saarep (Vanamõisa toitlustus OÜ).

Anneli Roosalu
Mulgi kiil: **Kristi Ilves**

Mulgimaa Arenduskoda uus juhatus Kaarli rahvamajan: **Peeter Rahnel, Mairo Ruusmann, Alar Karu, Katrin Kivistik, Kadri Õmblus, Dmitri Orav, Indrek Valner, Andres Saarep, Kaido-Allan Lainurm.** Pilt: Juta Jalakas

Üits mulk

Tüüka käe, rõõmus miil ja kindel usk om Hilda Miku elust läbi aviten

Hilda Mikk om elun pallu valu ja vaeva nannu, a rõõmus miil ei ole tedä ilmangi maha jättän. Pilt: Kristi Ilves

Jutu, oleku ja ilmaasjust arusaamise järgi võis arvate, et Hilda om nuur pensjunäär. A temä saap keväde joba 97 aastet vanas. Memme meelenpidamine om nõnda ää, et ta esi panep sedä kah imes. „Miu pää om nagu arvuti, kos kik korjates kokku. Ma arva, et sii om Jumale luudu,“ arvap usklik naine. Vanembe ollive Hildal ariligu tüülise Lõve mõisan. Eichenbaumi peren olli kuus last: Ella, Linda, Aleksander, Jaan, Hilda ja Hendrik. Prilla om kik tõise surnu, pallald Hilda eläs Tõrvan ja temä 99aastene veli Jaan Kanadan. Peräst vabadussõda anti perele tillike asunduskoht Lõve valda Pori pääle, kus na saive 13 vakamaad kehvä maad ja pidive ennest ärä eläteme. „Me ollime edimelt väige vaese, meil es jakku leibä kah uudseleväni. A küll me ollime rõõmsa, luudu siandse. Egä me nende pääle kade es ole, kel rohkemb olli.“

Hilda sündüsi 1921, ku Eesti olli vaba. Poisi panti kuuli. „Papa üteli, et poisi piave aridust saama, mudu ei saagi sest viglamihe ammatist valla. A tüdruku piave emä käest kik selges õpma, mes elun vaja om, ja sedäviisi akkame saama. Saimegi,“ meenutep Hil-

da, kes esi pidi lepma Lõve kooli kuvve lassige. Nõnda saivegi poisi gümnaasiumiariduse ja veli Jaan tei esiki ülilikuuli sissisaamise eksami ärä, a sös tullive venelise sissi ja kik jäi katik. A aride saap ennest vällanpuul kuuli kah. „Lugemine tege targas, ku inimesel om sedä arukest luudu, et ta miilde jätt. Veli akas pojale maja ehiteme, raamat olli kõrvan valla, säält luges tarkust ja maja saigi valmis. Tüüd piat tegeme, säält man piat sa õpma ja sul piap mõistust kah oleme, sis elät egäl aal ärä,“ tääp memm.

Üten oma Tuhalaanest peri mihege läits Hilda Mulgimaalt ärä Võrumaale Tsooru, kus miis mõtsniguammatis sai. Noore saive oma naha pääl tunda, ku alvaste mulke pääle vaadeti. Naabremiis kõnelnu: „Meil tuli edimelt peris irm pääle, ku kuulime, et siia tuleve mulgi. Mulgi om ju musta-madale, esi kõrgi-kavale. Aga ma ole nüid te puul käinu ja nannu, et te olede peris ariligu inimese. Ei olegi nii ullu.“ Naabremiis ja tõise ümmerkaudse arjusive mulkege ärä ja akassive neist peris lugu pidäme. Hilda kitap Võrumaa rahvast kah. Säälse inimese olevet ää ja

Kas sia täät inimest, kes om nannu nii tõist ilmasõda ku Hendrik Adamsoni, mälelep Elme kiriku ävitemist ja 2017. aastete valimiste tulemusi, om käinu mõne aastete küläkoolin ja kirjutenu mitu vihutäit luuletusi, usup jumalet ja kullep poliitikasaatit? Hilda Mikk om just siande naine.

saavet kähku sõbras, mulgi om pallu kinnitsembe. Võrumaal elli Hilda pere 32 aastet. Säält sündüsiive kah temä kaits tüdärt, kes puhkave mõlembe joba Elme surnuaian.

Pallu rõõmu teeve Hildale latselatse ja nende latse. „Nemä om miu rõõm. Oma laste surma kahju ja kik ole ma tänu neile üle elänu. Na iki tuleve, toove kosti. Miul ei ole neile midägi vastu anda, a na ei tahagi, na saave esi akkame kik,“ om Hilda järentulejide üle süälest rõõmus.

Oma ammati löüdmisest kõnelep Hilda sedäviisi: „Ma es ole viil kümnet aastet vana, ku akassi omale ja külälastele kaltsunukusit tegeme. Üitskõrd olli miu pupel palitut vaja. Ma võtsi kapist mamma rohilese jaki, lõigassi tõse õlma ärä ja tei pupele palitu. Mamma olli rahulik inime, es röögi laste pääle, üteli mulle pallald: „Puulullu laits, nüid olet jaki purus lõiganu.“ A toda rohilest rõõvast tal enämb es ole ja ta pandse tumesinitest rõõvast tõse õlma. Egä kõrd, ku mamma toda selgä pandse ja mia näi, et tõne õlm olli sinine ja jakk rohiline, akassi ikma.“ Aga sii olligi Hilda õmmelusekuul. 13. sünnipäeväs kink emä talle ju-pikse sitsirõõvast ja kässe pluuse õmmelde. Ütenkuun lõigati sii vällä ja tüdruk õmmelgi pluuse valmis. Nõnda sii pääle akas.

Võrumaal õmmel ta iki edesi. Külänaise akassive uurma, kes talle õmblep. Ku kuulsive, et Hilda esi, sis tahtsive, et ta neile kah õmbles. „Ma esiti es taha, a ää sõbra ollive ja aasive pääle, akassigi neile kah õmbleme. Edimelt es julge ma eriti midägi tasu kah võtta, sest ma es ole ju mõni õppin õmbleja.“ Õmmelde tuli kikke, nii argirõõvit ku esiki pulmaleite ja kübärit. „Ma ole elu joosul tuhat leiti küll õmmelnu,“ kinnitep Hilda.

Koloosi ta es lää, kodun ollive looma ja latse, esi õmmel salaja rõõvit. Siande asi olli nõukogude aal keeletu. Üitskõrd tuli kontroll, tõmmas kapiusse valla ja säält olli viis poolikut leiti puu pääl. „Ma ütli, et tii endele. Ta

üteli, et jõukald elät, ku viis leiti kõrrage tiit omale. Sös naarat ja jätt mu rahule, karistust es tule,“ mälelep Hilda. Kuna riigitüül ei ole ta kunagi käinu, sis saap ta nüid armetult vähä pinssi. Nõnda ku elu aig, om ta elänu vaeselt, a ollu esi rõõmus, om ta nüid kah. „Ku mu asi väige ukka lääp, sis veli Jaan Kanadast saadap raasike raha,“ kõnelep memm.

Murdekiil om Hildal latsest saadik suhun. „Ku vaja om, ma mõista raamatukiild kah kõnelde,“ üteli Hilda esi, kes om elu joosul pallu luuletusi kirjutenu nii kirja- ku murdekeelen. Ilmaasjuge om memm kah väige äste kursin. „Ma ole usin raadjut kulleme, ma kulle esiki poliitikat,“ sellätep Hilda, kel om egä asja kohta oma arvamine. „Tõrva vald ei miildi mulle mitte üits põrm. Elme nimi es või ärä kadude! Elme nimege om ju ollu kik nii kuulsa ja tähtsa asja: Elme kihelkond, kirik, surnuaid, kant-si, lossimäe, põllutüükuul. Tõrva om üits ilmalik ja mitte kristlik linnake, mes ei ole kunagi usust egä kirikust uulin.“

Jutuamine Hildage om ku reis aalukku, egä sõna ja mälestus om nagu kullaterä, mes võip näpu vahelt pudude ja egävekes kadude, ku äste miilde ei jäta või üles ei kirjute. Temä om oma ihusilmäge nannu neid, kellest me pallald raamatidest oleme lügenu, näituses luuletejet ja kuulmeisterd Hendrik Adamsoni. „Adamsonige olli ma pallu üteli. Iluse näoge ta es ole, a olli tark miis. Ku vanas sai, akas viinakest kah võtma. Ta kõnd iki pikä Mulgi kuvvege, sii olli ümmert kinni seot nõõrige. Ta olli Kärstnen kooliõpeteje ja väige ää kõnemiiis. Üitskõrd keväde lätsime me, koolilats, üteli õpetejege temä poole matkale. Veisjärve veeren olli tal väike majake, siande sannautt, pikä einä kasvive ümmer.“

Täädä-tuntu Eesti prohvetit Karl Reitsi mälelep Hilda kah. „Mia olli 8–9 aastet vana, ku tullime emäge Elme laadele. Sis akas vihma sadame ja äkki tuli Karl Reits, kedä kutsuti turu prohvetis. Keskmist kasvu miis

ollu, must ülikond sellän, pük-siseere üles käänetu ja pallaste jalgege. Tulli läbi suure kõrre ja üteli: „Ädä tulep, Tõrva linn palap maha, veri om egäl puul, rahvas viias kaugele maale ärä, mõtelge järgi, saage parembes, salge roh-kemb ütstõist!“ Säält visati talle tomati ja apukurgige ja üteli: „Mine mineme, ull, mis sa kõnnit siin!“ A kik tuli – küiditemine, kinniviimine, tapmine. Mia ole läbi elänu kaits sõda, kaits küiditemist ja oma silmäge nannu irmsit asju.“

Esieränis ää mulje jätt Hildale Henrik Visnapuu. „Ta olli vanem meist, üliõpilane, tuli üitskõrd meile Lõve kuuli. Miu veli Hendrik olli edimesen lassin sis. Visnapuu läits talle manu, võtt ümmert kinni ja üteli, et temä om ka Henrik, et akaku miu veli kah laule tegeme. Ja peräst veli akaski. Visnapuu olli tugeve kasvuge ilus miis, aritu lahke inime.“

Leerinkäimisest saap Hildal keväde 80 aastet. Sedä mälelep ta ku eilast päevä. „Sis olli Elmen viil suur kirik. Meid olli kõrrage leerin 120 poissi-tüdrukut. Liir olli sel aal tähtis asi. Enne es saa täiskasunus, ku leerin olli käitu. Meil olli väige ää õpeteje, Villändi praost Johannes Uustal. Leeripäeväl tullime pikän järekõrran, tüdrukidel olli valge pikä leidi, mõnel valge kinda kah kähen. Suure kiriku usse olli laiali valla ja mede köster Karl Tuvike mängse nii kõvaste oreliit, et vällä olli kuulda. Oh jummal, miande pidulik ja pühälik päev sii olli! Aga sii olli nigu luigelaul – veneline iilse joba sellätaga, tuli suure mürine ja kärinege ja lõpet kik ärä. Mede õpeteje viiti vangi ja sinna ta sureski. Kirik olli pommige pihta saanu, torn viltu, kell ripakili. Sest aast saadik omgi me kirikus sii endine vennastekoguduse palvemaja.“

Oma pikäst elust võip Hilda kõnelde tunde viisi. Nii nime, kotusse ku kuupäevä om kik täpselt meelen. „Tüüd ole ma tennu, jumalet ole ma uskun vaikselt vaguviisi oma süämen. Mulle om miildinu nii, kes om viletsa ja vaese,“ võtap Hilda Mikk om elu lühikselt kokku. Kõnelde oles tal viil pallu, oles pallald kullejit.

Hilda man käis
Kristi Ilves

Eesti Rahvaluule Arhiiv ja Mulgimaa

Septembrekuul 90. sünnipäevä tähistenu Eesti Rahvaluule Arhiiv (ERA) om ollu eesti rahvaperimuse kokkukorjaje, allaoidje, uurje ja välläandje. ERAn om prilla 1,5 miljunit lehekülge rahvaluule-üleskirjutusi. Arhiivi om aviten ärsä inimese tervest Eestist ja muduki Mulgimaalt kah. Na om pannu kirja rahvalaule, jutte, vanasõnu, mõistatemi, uskmisi ja kombit.

Mulgimaa om ju ärkämisaast pääle oma rikkuse ja ärsä vaimuge silmä paistan. Siit peri inimese om ollu osalise Eesti tähtsämide sündmuste man ja aviten tubliste Eesti kultuuri alla oida ja edesi viia. Just siandse kaaluge olli kah 19. aastesaa lõpuotsan Eesti- ja Liivimaal uuge käimä minnu rahvaperimuse suurokogumine, mille iistvedäjes olli Põlvamaalt peri täadusemiis ja vaimulik Jakob Hurt. Rahvaluule korjamise man om Mulgimaa inimese osalise ollu nii Hurda aigu ku ildamb kah, täembese päeväni vällä. Pallude neist võive olla selle leheluu austet lugejide esivanempe.

Edimese tähtsambe Mulgimaa rahvaluulekoguja om 1870. aastidel tegutsenu Patküla valla Soesaadu kooli õpeteje Aleksander Wahlberg ja talupernaine Els Raudsep (abielun Neumann) Paistust. Karksi ja Alliste suulist vanavara om korjanu Leena Kase (abielun Kaur). Jakob Hurda kaastüülise ollive Elimest peri Matt Tomp ja velle Jaan ja Peeter Einer. Tarvastust saatsive tubliste materjaali Viira velle. Taluperemiis Jaan Viira nikerdet englekujusit saap kodukihelkonna kirikun täembese päeväni nätä.

Mulke sügüskoolin Kärstne mõisan olli 24. novembrel saalitäis rahvast kullemen ettekandit mulgi lugudest ja nende korjamisest. Pilt: Kristi Ilves

Karksi olli peri Juhan Kuusik, kes olli politsei jaoskonnaülemb ja sai ukka revolutsiooni aal, ja taluperemiis Märkt Kõdar. Varatsembidest kaastüülisest massap nimete viil Allistest peri muististuurjet ja -kogujet Jaan Jungi. Pallude ulgast paistave vällä nii, kes om töistest rohkemb laule ja jutte kirja pannu. Näituses Jaak Sõggel ja Karl August Sinka Allistest, Jaan Karu ja Matt Tomp Elimest, H. Kosesson ja Johan Kala Tarvastust, Paistu ja Karksi perimust korjanu Jaak Hünerson ja Jaak Kivisäk – ku nimete pallald mõnda neist. Enämbiste om tege- mist arilige põllumeestege, kellest mõni om rahatiinmise või oma uvi peräst pidänu kah mõnda kirjamihe ammatit (nt vallakirjuteje, aalehe kirjasaatje vms). Perästisest aast võis nimete viil Karksi käsitüülis Mari Sarve, kes tei ERAle kaastüüd esieräniis kavva – aastil 1930–1974.

Mulgimaa om rahvaluule- täadlastel äste läbi uurit. Esieräniis pallu om rahvaluulet üles kirjutet Tarvastu kihelkonnast. Läbi aastide om ERA käinu Mulgimaa kigin kihelkonden. 1960. aastidel korjassive ERA tüülise perimust Karksi, Alliste ja Elme kihelkonden, terve Villändimaa käiti läbi 1970ndidel. Viimätsse käigu tetti 1998–2000 Elme, Tarvastu ja Paistu kihelkonda.

Jõudumüüdä om arhiivi korjatu rahvaluuletekste vällä antu nii raamatiden ku internetiandmebaasen. Prilla saave uvilise vabalt uuri kikki lühivorme nii täadusligest välläannetest („Eesti vanasõnad“ I–V. 1980–1988, „Eesti mõistatused“ I–III. 2001–2013) ku suurdest rahvaraamatidest („Vanasõnaraamat“ 1984, „Tere teele, tere meele, tere egalõ talolõ. Valik lõunaesti mõistatusi“ 2000). Kõnekäände saap prilla vaadete andmebaasist.

Kik lühivorme andmebaasi om nätä aadressi pääl <http://www.kirmus.ee/est/teenused/andmebaasid.html>. Sää om olemen kik lühikse vormi, mille ulgan om Mulgimaa vanasõnu 9484, mõistatusi 10 297, kõnekäände 13 700 (siia om arvestet kah murdearhiivi teksti). Enämbjagu tekste om kirjutet mulgi keelen.

Esierälik om siin läti mõju, piirirahas om iki omavahel läbi käinu. Näituses võis tuuva Elimest 1889 üles kirjutet „Kuntsin mäe otsan, kuldse saapa jalan. Ader“ (EM 566). Eestin tundmede sõna *kuntsin* om üle võetu läti *kundze*st, mes tähendep naist, rovvat.

Regilaul andmebaasist (<http://www.folklore.ee/regilaul/andmebaas/>) levväp õlpsaste kigi kihelkonde laulutekste. Mulgimaalt om sää üttekokku 10 763 laulu. Pallu laule om kirja pantu Paistust (2317), a kige vähemb Elimest

(1925). Muinasjutte om arhiivi saadetu vähemb, ümäriguld 13 000, neist 800 om kirja pantu Mulgimaalt. Kige rohkemb muinasjutte om peri Elimest (210 juttu). Samamuudu võip üttele, et Paistu rahvale om laulmine tähtsamb, sest jutte om üles kirjutet pallu vähemb (85). Arhiivi kogude ei näitä muduki peris perimuskultuuri, na näitäve sedä, mille vastu kogujidel om uvi ollu.

Mulgimaa muinasjutte ei ole seni omaette vällä antu, a neid om suurden jutukoguden „Eesti muinasjutud“ (1967), „Eesti muinasjutud. Imemuinasjutud I: 1-2“ (2009, 2014) ja rahvavälläanden „Loomad, linnud, putukad“ (1997). Pajatusi Tarvastu inimestest ja sündmustest ja nime saamise lugusit om raamatukaaste vahele korjanu Kalle Gaston („Tarvastu jutud“ I–II, 1998–1999). Kige põhjaligumbelt om uuritu ja vällä antu Karksi regilaul. Etnomusikoloog Taive Särg om kõvaste uurnu Karksi regilaulukultuuri. Seni om Jakob Hurda ürajatu „Vana Kandle“ sarjan ilmunu Mulgimaalt pallald Karksi regilauluteksti (vt IV köide, 1941). Küll aigapidi jõvvave raamatukaaste vahele tõise kah.

Kuni viimätsse aani om ERA läbi viinu avalikke kogumisevõistelus. Prilla om kah kaits tükki käimän – „Imelik nimi“ ja „Loomariik ja inimene“. Neist saap osa võtta veebruari akatuseni.

Eesti Rahvaluule Arhiiv om tänulik kigile senistele ja tulevestele kaastüülisetele.

Rein Saukas
Kärri Toomeos-Orglaan
Mulgi kiil: **Kristi Ilves**

Kudas mulgi omale nime saive?

Üldtädä om arvamine, et mulke nimi tulep lätikiilsest sõnast mulkis ek „rumal“, „lollpää“. Arvamine, et lätlise söimanu piirirahvast lolles ja sellest tullugi rahvanimi mulgi, tekkusi uviuurjidel 19. ja 20. aastesaa vahapääl. A Läti rahvaluule ei anna täadust selle kohta, et põhjanaabrit oles ennemb siandse nimege kutsutu.

Võip arvate, et nimi om tegelguld tõisest nimest akatuse saanu ja om peri Mulgi nimege taludelt, millest maade mõisastemise peräst vällä tõstetu asuka edimeste ulgan „Villändimaalt“ Tartumaale talusit omale ostma tullive. Kõsimise pääle, kust te tulede, vastassive na „Mulgilt“. Tol aal olli kombes ennest talunimege tõistel tuttaves tetä. Abja mõisa Mulgi-nimelistest taludest tullu mihe jõudsive 1850. aastide lõpun ja 1860. aastide akatusen ütten pallude tõiste oma kandi meestege Tartu külle ala Tähtvere

kanti, kus na edimelt napsassive kohalige iist ärä ulga renditalusit. Nii tuleje ollive ää järe pääl ja paistsive vällä, selleperäst ei saa imes panna, et na jäive silmä Tartu ärkämisa tegelestele. Varsti tullu siandsit taluostjit Tarvastu, Paistu, Alliste, Karksi ja Elme kihelkondest Tartumaale peris ulga kaup. Nõndaviisi akatigi tartumaalaste puult antu söimu- ja pilkenimege kutsma kikki säält kandist tullu taluostjit ja peräst sedä joba kikki nende viie kihelkonna inimsit.

Mõtte, et rahvanimi „mulgi“ om akatuse saanu Mulgi nimege taludest, ütlive kigepäält vällä mitu 19. aastesaa aaturit (Märt Mitt, August Kitzberg, kirikuõpeteje Carl Eduard Körber jt). Lydia Koidula näitemängun „Säärane mulk ek Sada vakka tangusuula“ om kah söimunimi „mulk“ seot Mulgi taluge: „Sii tuline söimunimi! Sest pääväst saadik, ku edimene Villän-

di kuub Mulgi talust tullu üle mede maakonna raa omale kodukohta otsma, om sada lopsu ja vopsu pääst pähä lennānu ja ruska ruskit kaalnu selle nime peräst...“ Rahvasuust peri ütelse näitäve kah, et mulkes kutsuti väevõimuge sissi tulevit villändimaalasi, kedä põlati. Tartumaalt om täädä värsirida «Kes mulki näep, sii mulki lüüp». Mulk om sii, kes ost ärä tartumaalase talu. Nimetus tulep eesti kirjakiilde 1860. aastidel nii ilukirjandusen ku aaleheluguden, kus kõneldes villändimaalaste talude ostmisest Tartumaal. Selleperäst võip arvate, et mulke sissirändamine ja nimesaamine ollive omavahel tiheste seot. Mulke raha, julgus ja pääleakkamine tei üleaidse kades ja ai marru. Talude omale ostmine olli eesti küläelun esieräniis tähtis asi ja selleperäst ei saa imes panna, et selle käigun võorastele „sissitükjidele“ söimunimi panti.

Mulgi keele õpeteje Alli Laande, Liepāja ülikooli rektor Dace Markus, Mulgi Kultuuri Instituudi juhateje Kaja Allilender ja luuleteje Contra tääve, et mulk ei ole mulkis ek loll. Pilt om tettu suvel Kaika suveülikoolin Kornetin. Pilt Dace Markuse pildikogust

Et nimi ei ole Lätist peri, näitäp sii kah, et Mulgi lisa- ja ildamb talunimi olli varauusaal olemen mitmen Eesti kandin ja asustus- ja rahvastiguluu allikiden om Mulgi lisanime mitut puhku vaheldumisi Mullik- ja Mullikas-tüüpi lisanimege. Selle iist Liivimaa Läti

alalt levväp 17. aastesaal sõnaga mulkis seot lisanimesit väige arva.

PhD Taavi Pae Tartu Ülikoolist
PhD Kersti Lust Talna Ülikoolist

Mulgi kiil: **Kristi Ilves**

Elutarkus tule aastidege

Joba latsest sandik ole ma imestenu vanade inimste elutarku ütlemisi. Lühikse lausege või ütelde kik. Pallu tarkusi õpse ma Valga turu pääl. Ma näi, kui 15-16aastene poiss suidsut. Naese urjutive: "Nii nuur poiss ei tohi suidsutede!" Poiss küsisi: "Kuis te tiiāti, et ma nuur ole?" "Sii om sulle otsa ette kirjutedu," vastassive naese. Miu kõrvan saise viieaastene linnatüdruk. Ta imest: "Poesi otsa ette ei ole ju midägi kirjutedu!"

Elgi ja Valve Ummulist müisive turu pääl kanaterri. Tulli ostja – vana kuivetenu ja krimbsutse näoge eideke. Eit virisi: "Nii terä om teil väege ärä kujunu." Elgi nähväs: "Esi oleti kujunu!" Eit kaije pikä pilguge tüdrukidele otsa ja üteli: "Ei massa olla nii terräv, sii aig tule ka teile kätte." Töeste: nüid om Elgi ja Valve niisama krimbsun nigu tuu eideke...

Vanatüdruku ja -poesi satustive mõnigi kõrd pilkamise

ala, kige rohkemb vanatüdruku. Leida olli kolmkümmend öessä aastet vana. Temä kohta üteldi: "Tüdrukul om joba mulla ais man. Tedä ei nuusute enämb ütski miis." Üteldi viil: "Vana-poiss om põrgunui, vanatüdruk taevatu." Kui vällän tuisas ja tormas, ütlive inimse: "Kes tuu kuradi vanatüdruk või vanapoiss küll om ärä surnu, et vällän nii irmsade marutes!"

Ma olli nellä-viieaastene, kui kuulse Naabre-Elsu suust imelikke lausit. Ta kõnel miu emäle kellestki naesest, sis jälle mihest. Vahepääl sosist midägi. Els laususi: "Oma vitša pessäve!" Sis jälle: "Oma süllätu kapsta tuleve ärä süvvä!" Küll ma mõtli omaette, mis vitša nii küll ommave, mis esi pessäve, ja viil ullemb: kes sis kapst, kohe om sisse süllätu, süümä nakas? Jutt aga käis nii tõsitsel ilmel, et naka või uskma.

Piiter tahtse kangede koloo-siesimihes saade. Ta olli täitsä kindel, et tule valimiskuunolekul võitjas. Suur olli temä pahamiil, kui esimihes sai Rihard. Põllutuuline Ann pilgas: "Piiter, ei massa iki titi otsast taevade karate!"

Juhan olli irmus joodik ja liiderlik miis. Ta jäitse latsege tüdruku maha. Tüdruk puusi ennest üles... Juhan aga eläsi edesi vanan vaemun. Aga üteli päeväl olli ta alvatu. Naese parastesive: "Jummal ei lase ütlegi pikkä puud taevade kasude."

Vanade inimste ütlemise, mis ollive enämbede vanasõna ja kõnekäänu, andseve lastele mõtlemiseaenet. Nii rikastive me vandaasiamaailma. Kui kuju ja ilmetu oles me kõnekiil, kui sellen ei oles aastesadade pikust elutarkust.

Elmar Orav Ummulist

Lugu om miu uvvest mälestuste-raamandust "Hetki minevikust".

Lühike päev

Päev om nii lühike.

Kell, kurivaim, juusk nigu loll.

Päevä valgege midägi tettus ei saa.

Mis ommuku aluste, om õhtu null.

Egä ilm süüdi ei ole, et ta nii ämmär om.

Vigä om miu ende man.

Egä ma ei ole nuur enämb, oma arust ma rabele.

Töse kaese kõrvalt ja naardva:

rummal vanainime,

mis sa viriset,

sul om aig joba õhtule jääde.

Hilda Mikk

Parembes-saamine

Lõika vai nüri väitsege katski kik kabla ja kammitse, rapute rõövastelt räämä ja pori. Enämb ma kellekige ei nori, rahulik ole ja naarate.

Ma ole nii rõõmus ja rahulik ja süämen om ää tunne. Ma akka töeste uskma, et nii vist tuntaski õnne.

Miul kindel mõte om olemen, et Jumal ei jätä meid eestlasi maha.

Olgu ütškik, midä tulemen, mia nurisede ei taha.

Miul ruttu läep meelest ärä, olgu sii asi ütškik ku kole.

Kui mõni om õel, las olla, miul sellege asja ei ole.

Las temä eläs oma kurjusege, mia proovi iki paremb olla.

Küll egäüits aru saa, et äädusest ääd võib tulla.

Hilda Mikk

Kurva lohu tõive eriauinna

Täoaaste peeti joba 10. kõrda rahvusvahelist iite kuvavõistlust, mida kõrvaldeve Tartu Ülikooli luoduslike pühäpaike keskus, Hiite Maja ja Taarausuliste ja Maausuliste Maavalla Koda. Mulgimaa eriauinna sai Ala põhikooli õpeteje Kaja Hassi päeväpilt "Kurvad lohud", mille pääl om Elme Orjakivi.

Autur üteli, et om üteli koolilastege kivi man mitmit kõrdu käinu, a suure lärmi ja sagina sihen kaop selle kotusse pühädu kudagi ärä.

„22. oktoobre ommuku, ku ma Orjakivi manu lätsi, olli joba kodust vällä astun kogundi tõistmuudu tunne, siande karge ja värske. Elme surnuaia pääl askeldive inimese, selle raa pääl, mes kivi manu viis, rõbisive külmänu lehe, suur-kirjurahn toks kõrgen puu ladvan, sõrmeotsa külmetive, pisare kivi lohken ollive kerge jää all, olli vaikne ja ilus ommuk pühän paigan,“ kõnel Hass ommukust, ku ta võidupilti tegemen käis.

Kristi Ilves

Mulgi käisive Saksamaal Windheimi laadal

Windheimi sügüsetse laada pääl ollive sii aaste oma kaubage vällän kah Eesti ja Läti inimese.

Mulgimaa Arenduskoja puult ürajü INTERREG „Est-Lat Business“ projekti abige olli laada pääl Mulgimaa kaup kah. Pak-sime nii oma käsitüüd ku mulgi süüki. Tarvastust olli vällän Säga-Aaviku talu oma astelpaju-värgige, Ummuli kandist Maire Riit ja Saima Voitk käsitüüge, Karksist OÜ Mulkide Catering oma aiavilla ja liarhõpsege ja Mulgi Pruulikoda oma õllege, Abja ja Mõisaküla käsitüülite näputüüd paksive Mulgi Ukuvakk ja Käetöö Koide. Eesti ja Läti vastu tunti laada pääl suur uvi, mede käsitüüd kiteti ja suupistit käis mõni mede mant

18. novembrel tähist Viisivakk Abjan oma juubelit. Iki lauluge.

Pilt: Mirjana Lenz

mitu päevä järest ostman. Selle projekti abige tahame Eesti ja Läti tillembit ettevõtjot omavalhel tuttaves tetä ja vaadete, kud-as saas edespädi viil parembet kuuntüüd tetä. Villändimaad seop Minden-Lübbecke kreisige

1992. aastel tettü läbikäimise ja sõpruse leping. 2017. aastel tähistedi Villändin selle lepingu 25. aastepäevä.

Anneli Roosalu
Mulgi kiil: **Kristi Ilves**

Uvvembet lugemist

Jaan Lauri raamat „Arumetsa Võrtsjärve kaldal – paik, kuhu tullakse tagasi“

kõnelepuu Arumetsa talust, selle inimestest ja eluolust läbi mitme inim põlve. Täädust saap kah Võrtsjärvest, Tondisaarest, Arumetsa Puhkeküla tegemistest ja kalapüüdmisest. Raamatun om pallu päeväpilte nii vanembest ku uvvembest aast.

Valmis om saanu Mulke Almanak nr 27.

Aakirjast saap lugede Mulke Seltsi tegemistest, Eesti Kultuuriseltse Ühendusest, Mulgimaa Kogukonnakoogist, Tõrva vaimust, uutest mälestus-

kividest, täädä-tuntu mulkest, uutest raamatidest jne. Muduki om almanakin kah ulka päeväpilte ja omaloomingut, seltsi sünnipäevälitse ja kadunukse.

Heikki Raudla 450-lehekülline raamat „Tarvatu kihelkond – Eestimaa äratäjä“

ei kõnele mitte pallald Tarvastust, a kah Kärsne kandist, mes olli pallu aastit Tarvastu valla jagu. Lugede saap Tarvastust peri täädä-tuntu inimestest, Tarvastu mail tegutsenu valdust, kirikidest, mõisadest, kuulest, ärdest, seltsitegevusest, koloosest, kommetest, surnuaidest jne. Raamatun om kah ligi 400 päeväpilti.

Mulgimaa perimuskultuuri programm oodap projekte 15. jaanuarini

„Mulgimaa perimuskultuuri programm 2018–2021“ om luudu selle jaoks, et au sihen ja elun oida Mulgimaal aast aiga püsinu kombit, tüüvõttit, murdekiilt ja eluolu. Raha saap küside 2018. aaste tegemiste jaoks, taotlusi võive tetä ettevõtte, asutuse, omavalitsuse ja ettevõtja. Siikõrd om jagade 90 173 eurut.

Oodet om kik uvve perimusege seot mõtte! **Programmi tääbepäev om 5. jaanuaril kell 10 Karksi valla kultuurikeskuses.**

Rohkemb täädust ja tarviligu papre: www.rahvakultuur.ee

Sügüs ja tali Mulgimaa ainsamben luudusmajan ek Mängust, muinasjutust ja tüütegemisest

Eelmisen lehen ma kirjuti, kuda me suvel mulgi kiilt õpime. Nõndagu suviste rojekte aruande tettu olliva, akassive uvve uuge kooli ja lasteaiame mede man käimä. Sügüsesest detsembre keskpaigani käis luudusmajan üle seitsmesaa latse.

Mede iismärk om latsile kõnelde mede omakandi luudusest, kultuurist ja luudusesõbraligust elamisest. Kuna mede elu käip suureste ümmer puute ja ilmaasjate ostmist om liiga pallu, sis kõneleme pallu sellest, et luudus esi avitep meid, ku oleme aige, kui kött om tühi või vaja mõnda mapapidämise riista. Ku raasike vaiva näta, sis levvapä nii süüdväet ku midägi aiguste ravis. Asju, mida tahame latsile õpete, kaeme tetä läbi mängu ja muinasjutte.

Septembren ollive rabarogrammi, kus lasteaialatse esi saive korjate kikki raban kasu vit marjaksit. Na teive neist kah esi muu-

si. Raban mängsime me maast leitu pedäjekooretükkege näitemängu ja vahtseme egäsugutsit juurikit ja meisterdime suukolli. Kik nii mänguge tegemise aviteve latsil avaste luudust ende ümmer. Äkki jääve sis mõne mängukanni ostmade, ku latse näeve, et mängmises ei pia oleme pallalt kalli mänguasja, saap ilma kah.

Mötsarogramm, kus päämine om puie ja puhmaste õpmine, käip mängu kaudu. Otsime ja avasteme puie aardit. Kui mudu ei meki keski nallalt mõnda kahtlast musta marja, sis aardekastist tahap egäüits kadaje- pihla- või orjavitsamarja ärä ruuvi. Või sis mõrut kuusevaigunätsu kasvõi kõrras suhu pista.

Talurogrammen ei oleki vaja mängi, sest latse tahave esi kikki töid tetä. Na tunneve ennest kohe väige tähtsalt, ku saave mõnele loomale või linnule süüki tetä ja esi ette anda. Kennigit ei pia sundma. Mia peris imeste, et ku

latse teeve kikki maatuüsit nii ää meelege ja tahave kasuligu olla, sis mikeperäst noore iki linna tükive? Kunas ja mikeperäst jääve maa ja maatuü neile vööras? Arvate om, et tuuperäst, et esiki maalatsil ei oleki kunnigil maatuüid tetä. Ainumas tüü maal om suurembidel poistel muru niitmine. Ku muru ei niidas nii tihti, sis ei juhtus ju kah midägi! A luume piap egä päev süütmä, mudu na ju löpeve maha, ei saa piimä või mune. Põldu piat arime, mudu ei saa säält sügüse midägi keldrese panna. Mia arva, et ku latse näeve, et maatuüst saap kasu ek saap oma puhast ja tervislikku toitu süvvä, sis akkave na maelust rohkemb lugu pidäme.

Talverogrammen võtame jälle mängu ja muinasjutu appi. Linnuke kõneleve, võlukepp juhatep tiid ja näitap mötsaelänige jälgi, vana Mötsamuhkel lasep kolm suuvi täitä ja neile, kes kik tüü ja õpmise ärä teeve, jagup lõpus

ää üllätus kah. Enämbiste tuleve latse asjage äste ütten. Na tääve jutte, kus kolme ääteo tegije saap lõpus autasu. A tulep kah ette, et mõni laits ei ole säänsit jutte kuulu. Ju ei ole vanempidel aiga kodun latsile jutte lugede. Mõni laits ei usu, et linnu kõneleve. Aga ku tigatse ja puukoristeje akkave mede pääde kohal kõva lärmi tegeme, sis saave küll kik aru, et tulep linde söögikotusse mant ärä minna. Sedäviisi sii muinasjutt periselus muutupki.

Mulle kangeste miildis mulke talvekuul, kus kõneldi muinasjutttest. Miu arust om muinasjutte väige vaja latsi elus ettevalmistemise jaos ja suure võis neid iki kah aaviites lugede.

Suurembide lastege ek joba noordege mängime me maakerä mängu. Kui „mugav“ om elu, ku inimesi om mailman joba 10 miljardit? Aruteme, kuis ja kas üldse saap mede elukest ja maakerä viil pästä. Kui suur om kellegi jalajalg

mede maakerä pääl ja kuis sedä vähempes saas? Tulep vällä, et ku oma elu säädä nii, nagu om luudusmajan ja palluden töisten väikesten talupidämisten, sis jagus meile üttest maakeräst küll ja mede latselatse saave engäte puhast õhku ja süvvä puhast süüki. Ku eläde sedäviisi, nagu keskmine eestlane, sis om vaja kogundi seitset maakerä. Siandse elu man om väige kahtlane, et midägi kah latselatsile jääs.

Mia soovi kigile mulkele ja töistele lehelugejile ilust ja rahulikku jõuluaakest! Et jõuluaig ei oles pallald puute pidi juuskmise, kinke ja söögi ostmise ning üttele pidudel käimise aig; et oles aiga ende sissi kaia, omadege juttu aia ja muduki mõtsa minna.

Ly Laanemets
MTÜ Lilli Looduskeskus
Rojektijuht ja juhendei

Latsile

•Värvi pilt iluste ärä ja tii esi kah talve üits lumemiis valmis!

Kaval reinuvader

Ätt söit kalakuurmage kodu poole. Rebäne tund kala lehka ja visas ennest tii pääle maha, et ätt tedä surnus piis. Miis võtt rebätse üles ja visas riiperä pääle, omal ää miil, et sest saa eidele ää karvatse rae. A rebäne pild rii päält puha kala maha ja karas esi kah järgi.

Unt tund kah kala lehka ja küsk reinuvaderi käest: „Kust sa kalu sait?“

„Esi järvest püündsi.“
„Õpete miu kah kalu püündmä!“ palles susi.

„Mine järve pääle, otsi jääauk vällä, lase änd auku ja ooda senikavva, ku kala otsa tuleve,“ õpet rebäne.

Susi löüdkü jääaugu, kust külärävas käis vett tooman. Sorgas ännä vii sissi ja akas uutma. Uut ommukuni. Sös akas ändä vällä sikuteme. Sikut, sikut, a sii olli auku kinni külmänu. Külärävas tuli vii järgi, näive unti ja juusseve kodu kirveste järgi. Susi akas pelgäme, a ändä jää siist valla kisku es jövva ja külärävas and undile ää keretäve tappa.

Pessä saanu susi juusk mõtsa. Reinuvader olli vahepääl külä pääl

käinu, ütten taren koogitaina ümmer aanu ja ennest sellege kokku määrnü. Unt kaevas talle oma ädä, a rebäne üteli, et susi om esi süüdi, et kalu jääaugust vällä sikute es jövva. „Näe, mia sai nõndapallu pessä, et kik mädänep! Võta miu omale selgä senikavva, ku ma terves saa!“

Susi võttki rebätse omale selgä. Reinuvader akas laulma: „Töbine kand tervet!“

Unt uur: „Mes sa laulat?“

„Nõndasama loe oma aavu ja arme üle.“

Ellive sös sedämuudu, susi sai terves ja kand reinuvaderile süüki ette, a sii kaevas iki oma ädä. Nõndaviisi eläp kaval rebäne täembese päeväni undi armust.

Eesti muinasjutt
Mulgi kiilt: **Kristi Ilves**

Ruute sissi om ärä paetet kümme rahvakalendrest peri talvist tähtpäevä. Otsi vällä! Loe ülevest alla, alt üles ja viltu kah!

TUUMAPäev (21.12), JÖULU (24.12), NÄÄRI (01.01), TALIAR-JAPäev (14.01), TÖNISSEpäev (17.01), KÜINDLEpäev (02.02), LUUVALUPäev (09.02), PIITREpäev (22.02), MADISSEpäev (24.02), VASTLEpäev.

M	S	E	R	T	A	U	I	M	Ü
Õ	H	G	V	B	M	N	L	A	M
V	J	Õ	U	L	U	U	E	E	B
A	M	D	S	Ö	U	R	M	S	K
S	L	I	R	V	T	B	Õ	S	Ü
T	G	Ä	A	I	Õ	V	H	I	I
L	D	L	I	I	R	Ä	Ä	N	N
E	U	P	N	Ö	G	M	J	Õ	D
G	A	J	R	A	I	L	A	T	L
R	Õ	M	M	A	D	I	S	S	E

Möista-möista!

**KOLMKÜMMEND
KAITS TÜKKI
JAHVAVE, ÜITS
KÄÄNÄP ÜMMER?**

Sääja sõna õigeste rivvi, sis saad kokku üte vanasõna!

**MIIS OIA RAHA EI
KU OIA MIIST
RAHA EI.**

•Saada vastusse 1. märtsis 2018 e-kirjage aadressi pääle ajaleht@mulgimaa.ee või ariligu kirjage Mulgi Kultuuri Instituuti: Tartu tn 20, Tõrva, Valgamaa, 68406. Kirjute manu kah oma aadress, sest vastanu laste vahel loosime vällä auinna!

TULEMEN

Abja kultuurimajan

01.01 kell 00.30 uvve aaste pidu, ans Mehed
 11.01 kell 18.30 Abja mälumängu III jagu
 16.01 kell 9–11 vereandmise päev
 19.01 kell 18–19 koolitep nuuri DJ Retrokiirabi, kell 19.00
 –21.30 noorde disku. Valla om noordekohvik. Küsi täadust Abja noordekeskusest.
 25.01 kell 17 Meelespea lubi piduõhtu, ans De La Rosa
 03.02 kell 15 sarja "Muusika 100 Eestimaale" konsert „Rännak rõõmu allikale"- Robert Jürjendal ja Jaan Tammsalu
 08.02 kell 18.30 Abja mälumängu IV jagu
 15.02 kell 18–19 koolitep nuuri DJ Retrokiirabi, kell 19.00
 –21.30 noorde disku. Valla om noordekohvik. Küsi täadust Abja noordekeskusest.
 22.02 kell 17 Meelespea lubi piduõhtu, ans De La Rosa
 24.02 kell 11 Eesti Vabariik 100 konsert -aktus
 08.03 kell 18.30 Abja mälumängu V jagu
 10.03 noorde pidu. Üles astup Beebilõust. Pilet 9. märtsini 8.-, kohapääl 10.-
 15.03 kell 19 sarja "Muusika 100 Eestimaale" konsert: Silvia Ilvestsello, Age Juurikas- laver
 17.03 kell 19 Vana Baskini Teater „Öökuninganna" Pilet 15.-/ 13.-
 29.03 kell 17 Meelespea lubi piduõhtu, ans De La Rosa

Karksi valla kultuurikeskuse

27.12 kell 17 kinu: "Petson ja Findus. Maailma parimad jõulud". Pilet 3.-
 29.12 kell 19 konsert „Kiiksuge jõulu". Üles astuve Tanja Mihhailova, Nele-Liis Vaiksoo ja Marta Laan.
 31.12 kell 22 tansuge uude aastese: Udo Bänd ja DJ Margus.
 02.01–31.01 Koidu Lauri näitus "Soovide kaev" ja päevapildinäitus „Orhideed"
 05.01 kell 10 Rahvakultuuri Keskuse programme täabepäev
 08.01 kell 18 jõulukuske palutemine
 10.01 kell 19 kinu: „Igitse" Pilet 4.-/3.-
 18.01 kell 18 laverikonssert nelläle käele. Mängive Piret ja Lauri Väinmaa. Pilet 5.-/3.-
 20.01 kell 19 Villändimaa seltskonnatantsijde päev, ans Vesikivi
 23.01 kella 12.30–16.00 koolitus väikeettevõtete jaoks „5 tähtist asja, mes sa piat müümisest täadme!". Koolitep TÜ majandustäaduskonna turunduse õppetooli juhateje Andres Kuusik. Oma tulekust anna täadä arenduskoda@mulgimaa.ee
 23.01 kell 19 Komöödiateater "Kohe näta, et vana sõbra", Anne Paluver ja Pille Pürg. Pilet 15.-/ 13.-
 28.01 kell 11 Villändimaa naisrühme päev

01.02–28.02 Fotoraat päevapildinäitus "Hingeolu" ja „Karksi-Nuia mulke elu pilte pääl"
 10.02 kell 20 tansuõhtu, ans Sinu Naine. Pilet 8.-, 10.-
 13.02 kell 17 vastlepäev
 20.02 kell 20 ans Trad. Attack! konsert. Pileti: ticketer.ee
 24.02 kell 11 lille panek Vabadussõa mälestusmärgi manu
 24.02 kell 12 EV100 konsertaktus. Tiatretükk „Kummardage lipud"
 01.03–31.03 Marites Siilinase maali ja „Sada päevä EV100-ni"
 02.03 kell 18 tansuvõistelus „Move your body"
 10.03 kell 20 tansuõhtu, ans Elumees
 22.03 kell 10 XXII Mulgimaa laste volklooripäev
 25.03 kell 6 Maarjapäevä tähistemine

Tõrva kultuurimajan

28.12 kell 19 Jazz Zahharov ja Novella Hansoni laulupoisi, KKS*
 31.12 uvve aaste vastuvõtmine Tõrva kesklinnan
 06.01 kolmekuningapäevä jumaleteenistus KKS
 12.01 Mari Kulli kultuuripreemia üleandmine
 19.01 kokkusaamise ödak Eeva ja Villu Talsige
 04.02 kell 15 konsert-mõtisklus: Robert Jürjendal ja Jaan Tammsalu KKS
 09.02 kell 17 Mulgimaa muusikakuule konsert KKS
 12.02 konsert: Mikk Tammepöld ja Kalle Sepp KKS
 13.02 vastlepäev
 24.02 EV100 tähistemine
 09.03 naistepäevä tähistemine
 16.03 kell 19 Löötsavägilaste konsert KKS
 18.03 nallapäev "Tilk tõrva"
 25.03 Tõrva kultuurimaja näitemänguringi esietendus Sarjast „Juure" märtsikuul „Reisenbuki latse: Linda Kilvits, Maria Kalling". Kokkusaamine Tartun.
 KKS* - Tõrva kirik-kammersaal

Tarvastun

27.12 kell 18 Suistele vesken perämine Suistele mälumäng
 30.12 kell 21 Kärstne kultuuriaidan aastevahetuse möll. Ans Elumees, DJ Toomas Lääts jpm.
 31.12 kell 21 aastevahetuse tansupidu Mustla rahvamajan, ans Vanaviisi, DJ Aare Anton jpm
 31.12 kell 22 Kärstne mõisan uvve aaste pidu, ans Limit
 13.01 kell 10 Tarvasto gümnaasiumi man keskaigne karneval: mängu, jõuproovi, tüükambre, suupiste, laat jpm.
 31.01 kell 19 Mustla rahvamajan Rakvere tiate tükk „Ükssarvikute farm". Pilet 13.-/ 15.-.

OM MAID MAAILMAN TUHANDIT JA RAHVIT MITMIT MILJUNIT,
 ÜITSAINUS MULGIMAA /H.ADAMSON/

MULKIDE SELTS

Kalli tiikaaslase!

Ilusit jõule, lustilist aastatulekut

ja kikke ääd uvvel aastal!

Mulgi au, uhkus ja jonn olgu iki tedega!

Mulgimaa Kultuuri Instituut
 Jäulukuul 2017

Mulgi kapsta päev 15. veebruaril 2018 Mulgimaal

- Saap täadust õigest Mulgimaa söögist, esi siivvä tetä ja siivvä Mulgimaa eri kanten Mulgi kapstit ja muud ääd.
 - Köneldes Mulgimaa vaimuperänduse nimekirja kantu Mulgi kapstide tegemisest, süümisest jpm.
- Uuri täadust www.mulgimaa.ee või mki@mulgimaa.ee

Jaanuarist 2018 pakup Lilli luudusmaja uusi põnevit tegemisi!

Perepäevä ütten kitsi, poni ja jänestege egä lauba kell 12 -15

Koduluume vaatamine, süütmine, silitemine. Obese- ja ponisõit. Mõtsaretk, meisterdemine, villatüü, vaibakudamine, Mulgi korpe tegemine.

„Mõts arstip ja annap süvvä" täiskasunu inimestele

Katetunnine mõtsaretk Lilli luudusmaja õpperaa pääl. Majan (1 tunn) mulgi muudu suupiste, ravitiide mekmine, taimekaardi jne. Passip egäle iale.

Sünnipäevä lastele aaste läbi

Luumege mässamine, obese- ja ponisõit, mängu, meisterdemise, kamban söögitegemine. Söögi iist muretseme kah esi.

Sünnipäevä täiskasunu inimestel

Ilma napsute tervislik sünnipäev luudusen. Mõtsaretk, taimetii, esieraligu suupiste. Saap talgutüüd tetä. Süvvä saap kah.

Kindlaste om vaja ende tulekust ette täadä anda ly@looduskeskus.ee. Inna lepit esi kokku. Rohkemb täadust: www.looduskeskus.ee või MTÜ Lilli Looduskeskuse FB-n.

XXII Mulgimaa laste volklooripäev 22. märtsil 2018

kell 10 Karksi valla kultuurikeskuse

Mulgikiilse laulu ja mängu om pihendet Eesti Vabariigi 100. sünnipäeväle! Küsi manu: mki@mulgimaa.ee

Telli aaleht Üitsainus Mulgimaa kodu!

Telmise indeks om **03053**.

Lehte saap telli internetist www.omniva.ee või postkonturist, nigu kikki töisi aalehti. Üitsainus Mulgimaa tulep neli kõrda aasten ja üte aaste ind om 8 eurut.

Mulgimaa omavalitsustest, raamatukogudest ja Mulke Seltsi kogukondest saap mulgikiilset aalehte edespidi kah ilma rahate!

Mulgi Kultuuri Instituudi väljaanne Üitsainus Mulgimaa

Ajalehe väljaandmist toetab
 "Mulgimaa kultuuriprogramm 2014–2017"

Toimetus:

e-post: ajaleht@mulgimaa.ee
 post: Mulgi Kultuuri Instituut Tartu tn 20 Tõrva 68406
 toimetaja: Kristi Ilves, tel. 5344 8176
 tiraaž: 2000, küljendus ja trükk: OÜ Vali Press

Toimendusel om voli kirjatükke parande ja lühembes tetä.

*Rõõmurikast pühädega
 ja ääd uut aastet!*

Mulgi Kultuuri Instituut

2017

